

Kaderbrief 2020 – 2023

Waterschap Noorderzijlvest

AB 26 juni 2019

versie 18 juni 2019

Kaderbrief 2020 – 2023

Inleiding

2020 en de meerjarenraming 2021-2023. Binnen de vier programma's en de thema's die daarbij horen komen elk jaar opnieuw keuzes op ons af. De onderwerpen hebben één ding gemeen: ze vragen bestuurlijke richting. De kaderbrief is bedoeld om de vraagstukken te duiden. Dat doen we binnen de vier programma's korthedshalve zoveel mogelijk puntsgewijs. De kaderbrief gaat met nadruk niet over allerlei lopende projecten en uitvoering van gemaakte afspraken. De brief brengt die ontwikkelingen onder de aandacht die nieuw zijn of waarin we afwijkingen zien ten opzichte van eerdere afspraken.

Bij het opstellen van de kaderbrief is o.a. rekening gehouden met het huidige Waterbeheerprogramma, het Jaarplan 2019 inclusief meerjarenraming 2019-2022 en het recent gesloten Bestuursakkoord 2019-2023. De kaderbrief gaat in op zowel nieuwe ontwikkelingen met mogelijk nieuwe doelen, als intensivering van maatregelen om de bestaande doelen te kunnen realiseren. Het aanwezige dilemma van een beheerste tariefstijging en de basis op orde krijgen wordt tastbaar en wordt versterkt door de nieuwe ontwikkelingen.

Met de Kaderbrief worden door het algemeen bestuur de ontwikkelingen besproken en eventueel voorlopige bestuurlijke keuzes gemaakt, die raken aan het dilemma, voor de uitwerking van het komende Jaarplan en meerjarenraming. Door enerzijds het aangeven van accenten – via algemene beschouwingen - en anderzijds het vaststellen van de financiële kaders voor het Jaarplan 2020/meerjarenraming 2020-2023 geeft het algemeen bestuur een kader voor de komende jaren.

De vertaling van deze ontwikkelingen naar nieuwe doelen/maatregelen moet nog plaatsvinden. Dit wordt in de komende maanden nader inhoudelijk en financieel uitgewerkt ten behoeve van het Jaarplan en de meerjarenraming.

Financieel kader

Het Dagelijks Bestuur is er van doordrongen dat de financiële ruimte beperkt is. Enerzijds doordat er een schuldenplafond is ingesteld voor de investeringen en anderzijds omdat een belangrijk deel van de kosten wordt bepaald door bijvoorbeeld de kapitaallasten en CAO stijging. Laatstgenoemde ontwikkelingen zorgen op zichzelf voor een toename van het saldo van lasten en baten in 2020 van 5,8%.

Als financieel kader stellen wij het volgende voor:

Ten opzichte van de begroting 2019 neemt het saldo van lasten en baten in 2020 maximaal toe met 7,5 %.

Dit betekent voor watersysteem een stijging van **maximaal 7,5% voor 2020**.

Van deze 7,5% stijging wordt 5,8% reeds veroorzaakt door kapitaallasten- en CAO stijging. De stijging hierboven van 1,7% is aan te merken voor het maken van keuzes voor mee te nemen saldokosten voor inflatiestijging, stijging doordat reducties 2019 voor baggeren, bruggen en asfaltwerkzaamheden (deels) in 2020 weer worden opgepakt, verlaging andere kosten, nieuw beleid. Uitwerking hiervan zal bij het jaarplan 2020 nader worden ingevuld.

Voor de tarieven ongebouwd zal de tariefstijging 2020 naar verwachting hoger uitvallen vanwege vermindering heffing op wegen vanwege uitspraak Hoge Raad (effect naar verwachting 2,3%).

Het tarief zuiveren zal conform beleid zoals vastgesteld bij jaarplan 2019 stijgen met **maximaal 2,6% voor 2020**, waarbij de reserve voor dit doel zal worden aangewend. Uitwerking bij het jaarplan 2020 zal duidelijkheid geven over de hoogte van de aanwending van de reserve voor 2020.

Streven is om de schuldpositie van maximaal € 250 miljoen te handhaven. Bij het jaarplan 2020 zal dit nader worden besproken door inzicht te geven over de haalbaarheid voor de komende jaren.

Programma Waterveiligheid

Thema Primaire waterveiligheid (primaire keringen)

- Voor het traject Lauwersoog-Vierhuizergat loopt op dit moment de verkenning en zal in 2020 een voorkeursalternatief worden vastgesteld. De versterking zal naar verwachting in 2024 zijn afgerond. Uitgangspunt is dat waar mogelijk kansen voor het combineren van opgaven worden benut om de maatschappelijke meerwaarde voor onder meer natuur en recreatie van versterkingsmaatregelen te vergroten onder de voorwaarde dat initiatiefnemers de meerkosten betalen.
- Ter hoogte van het Vierhuizergat loopt een getijdengeul voor de kering. Met Rijkswaterstaat als beheerder van de Waddenzee zullen nadere afspraken worden gemaakt over eventuele maatregelen voor het beheren van de getijdengeul en de bijbehorende kosten aangezien deze niet voor subsidie vanuit het HWBP in aanmerking komen.
- Het dijktraject 6-6 (traject opgenomen in Waterwet van Lauwersmeer tot net voorbij de Eemshaven) wordt momenteel beoordeeld. Op basis hiervan is in 2021 inzichtelijk welke eventuele versterkingsmaatregelen nodig zijn. Vervolgens kunnen deze maatregelen opgepakt worden in één project of in meerdere kleinere projecten. Daarbij zal ook rekening gehouden moeten worden met de prioritering van de opgave binnen het HWBP die bepalend is voor het moment waarop het waterschap recht heeft op subsidie. Op dit moment is de verwachting dat een eventuele opgave van Noorderzijlvest geen hoge urgentie zal hebben binnen het HWBP. Het investeringsvolume voor primaire keringen loopt daarom af na de opleveringen van de versterkingen van de Lauwersmeerdijk en de Dijkverbetering Eemshaven Delfzijl. Tussentijds zal extra onderhoud nodig zijn aan de kering (met name de asfaltbekleding) tot het moment waarop deze versterkt wordt. Als deze situatie zich voordoet kan worden bezien of het doelmatig(er) is om versterkingsmaatregelen voor te financieren en eerder uit te voeren, om daarmee kosten van beheer en onderhoud te beperken.

Thema Regionale waterveiligheid (regionale keringen)

- Uiterlijk voor 2023 dienen alle regionale keringen getoetst te worden op basis van de aangescherpte normen in het kader van de tweede periodieke beoordelingsronde. Daarbij zullen ook de kunstwerken die in de eerste toetsronde buiten beschouwing zijn gelaten worden beoordeeld. Afhankelijk van de uitkomsten van de beoordelingsronde zullen mogelijk aanvullende versterkingsmaatregelen nodig zijn. De verwachting is voorlopig dat met het afronden van het lopende programma voor de versterking van regionale keringen de investeringen voor regionale keringen per saldo echter zullen afnemen.
- Na 2023 start een nieuwe beoordelingsronde voor de regionale keringen die in 2029 dient te zijn afgerond. Daarbij zullen mogelijke nieuwe inzichten vanuit onder meer klimaatmodellen worden verwerkt in de door de provincie vast te stellen beoordelingsvoorschriften.
- Het Lauwersmeer is een specifiek aandachtsgebied binnen de grenzen van Noorderzijlvest. Het Lauwersmeer is een regionale waterberging. De discussie over de vraag of er extra afvoercapaciteit moet komen, is met het versterken van de keringen voorlopig gevoerd. Toch kan deze vraag weer actueel worden afhankelijk van de inzichten vanuit onder meer klimaatmodellen.

Programma Voldoende en gezond water

Thema Klimaatadaptief watersysteembeheer

In het bestuursakkoord is de hoogste prioriteit gegeven aan robuust waterbeheer waarbij de basis nadrukkelijk op orde moet worden gebracht. Daarbij gaat het over peilbeheer, de legger en peilbesluiten en daarnaast de staat van onderhoud, baggeren, beschoeiingen en kunstwerken. We willen een watersysteem dat tegen een flinke stoot kan.

In die opgave zien we de volgende ontwikkelingen, die ook weer raken aan de opgaves in het programma waterveiligheid:

- In 2020 is inzichtelijk wat de kwetsbaarheden zijn bij de klimaatverandering in ons gebied. Het gaat dan om wateroverlast, overstromingen, droogte en hittestress.
- In 2021 volgen nieuwe klimaatscenario's van het KNMI over o.a. een naar verwachting snellere zeespiegelstijging.

In onze dagelijkse praktijk merken we de gevolgen van klimaatverandering al. Dat noopt ook tot keuzes, waarbij de 'basis op orde' moet worden gebracht:

- We zien een toename van plantengroei, exoten, en een langer groeiseizoen. Dat betekent een toename van het onderhoud van onze watergangen.
- Hetzelfde geldt voor het baggerprogramma: als het waterschap dat onverkort uitvoert, lopen we minder risico op wateroverlast en eventuele schadeclaims. Er is een baggerprogramma in ontwikkeling.
- Om de peilbesluiten volgens programma tot uitvoering te brengen zijn er maatregelen in het gebied nodig. Dit wordt per gebied bijgewerkt in een maatregelenplan.
- Voor het op orde brengen en houden van de beschoeiingen/kademuren wordt gewerkt aan een meerjaren onderhouds-/vervangingsplanning oeververdedigingen. De uitkomsten van de inventarisatie en inspectie zullen een forse toename betekenen.
- Bovenstaande maatregelen geven punten van aandacht weer voor 'de basis op orde' brengen.
- Er zijn keuzes te maken in de snelheid van handelen en oppakken van 'basis op orde'.

- De droogte van 2018 maakt de discussie over het verdelen van het water uit het IJsselmeer actueler dan ooit. Die discussie gaat over de verdeling naar beheergebieden van collega waterschappen, prioritering in functies voor landbouw, natuur, stad en bedrijven en de invulling van de verdringingsreeks voor nieuwe grote 'watervragers' zoals bijvoorbeeld de behoefte aan koelwater voor datacenters in de Eemshaven.
- Deltaprogramma Zoet Water; keuzes voor de 2^e fase leggen we vanaf volgend jaar voor.
- Resultaten van komende stresstesten zullen duidelijk maken welke rol is weggelegd voor het waterschap t.b.v. stedelijk gebied. Hoe we die invullen wordt dan de discussie.
- In tijden van droogte of juist wateroverlast is de actuele vraag of we blijven vasthouden aan de lijn 'peil volgt functie' of dat er in bepaalde gebieden of situaties gekozen kan worden voor 'functie volgt peil'. Daarvan zegt het bestuursakkoord dat die mogelijkheid bespreekbaar is maar dan wel in nadrukkelijk overleg met provincie, gemeenten en andere partijen.
- Een klimaatbestendig watersysteem is natuurlijk onderdeel van een groter geheel. Dat betekent dat we dat alleen kunnen realiseren met de betrokkenheid van alle andere partners (lokale, regionale overheden, buurwaterschappen, agrarische sector, natuurbeheerders, etcetera). Het Nationaal Programma Groningen richt zich vooral op doelstellingen, die te

maken hebben met klimaatbestendige leefomgeving en de energietransitie.

Thema Waterkwaliteit

Van de drie onderwerpen binnen dit thema, de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) en Zwemwaterkwaliteit, worden alleen voor de eerste twee echt nieuwe ontwikkelingen verwacht. Dat komt door het aflopen van beide planperiodes per 31 december 2021. Dat betekent dat aandacht wordt gevraagd voor het volgende:

- Voor de derde KRW-planperiode (2022-2027) wordt nu op basis van watersysteemanalyses een aanvullend maatregelenpakket ontwikkeld, waarmee in 2027 alle chemische en ecologische doelen moeten worden gehaald. Een voorstel wordt in september 2019 voorgelegd. In oktober 2019 starten naar verwachting de gebiedsprocessen, waarin dit pakket wordt besproken met stakeholders en waterschaps- en provinciebestuurders die in het gebied wonen. Met de uitkomsten van de gebiedsprocessen wordt in 2020 een beslisnota opgesteld en aan het bestuur voorgelegd. Het bestuur besluit dan welke maatregelen in het nieuwe uitvoeringsprogramma worden uitgewerkt.
- Onder andere uit de watersysteemanalyses blijkt dat we de basis voor ons meetnet niet op orde hebben. Met name voor gewasbeschermingsmiddelen en andere specifiek verontreinigende stoffen is de dekking van het meetnet onvoldoende. Twee scenario's voor een aangepast meetnet worden aan het bestuur voorgelegd.
- Het onderwerp 'samenwerking' staat centraal in de op 16 november 2016 mede door RBO Noord ondertekende intentieverklaring 'Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater'. Daarin nemen veel overheden en sectoren de verantwoordelijkheid voor onderdelen van bekende knelpunten in het KRW-programma. In het vastgestelde jaarplan 2019 zijn de voor de periode 2019 – 2027 voorziene maatregelen in het kader van de 'Delta-aanpak' reeds opgenomen. Maatregelen die niet binnen het aanvullend maatregelenpakket voor de derde KRW-planperiode passen, worden separaat voorgelegd.

Thema Vaarwegen en recreatie

Onder dit thema vallen bruggen, cultuurhistorisch erfgoed, nautisch vaarwegenbeheer en recreatie. We zien de volgende kansen:

- Het waterschap heeft (nog) diverse bruggen in beheer.
- Dit jaar wordt een inventarisatie van ons cultuurhistorisch erfgoed uitgevoerd. Daarbij is de staat van onderhoud aan de orde. Het is waarschijnlijk dat uit dit rapport een opgave naar voren zal komen voor onderhoud en restauratie. Daarin zijn keuzes te maken.
- Als vaarwegbeheerder zou ook een vaarwegenlegger wenselijk zijn om het vaarwegcircuit te garanderen. Momenteel ontbreekt een dergelijke vorm van legger.
- Recreatie is een functie waaraan het waterschap een bijdrage kan leveren door het openstellen van bijvoorbeeld maaipaden. Ook hiervoor hebben we onze partners nodig.

Programma Gezuiverd water

Thema Transport

De samenwerking tussen gemeenten en het waterschap heeft op dit thema aanzienlijke besparingen opgeleverd de afgelopen jaren. We maken nieuwe afspraken voor de komende jaren die in september aan het bestuur worden aangeboden. Daarnaast maken we met gemeenten nieuwe afspraken over de aanlevering van hoeveelheden en samenstelling van rioolwater naar de zuiveringen (afnameverplichting en de verhouding afvalwater/regenwater).

Thema Water zuiveren

De huidige Zuiveringsstrategie is van het jaar 2013. Die moet worden herijkt. Een aantal belangrijke aandachtspunten hierbij zijn:

- Lokaal zuiveren krijgt meer focus. Denk hierbij aan rioolwater zuiveren in woonbuurten/wijken eventueel in samenhang met lokale slibverwerking (slibgisting en biogasproductie).
- In de herijking is de vraag aan de orde of we blijven vasthouden aan de gekozen en ingeslagen weg voor centralisatie van rwzi's?
- Op grond van een eerste monitoringsronde heeft de strategie voor het zuiveren van medicijnresten en overige stoffen een vertaalslag nodig naar een concrete aanpak. De bronaanpak zal daar deel van uitmaken. Het is de

vraag of we uitsluitend de zogenaamde hotspots aanpakken of dat alle rwzi's meegenomen worden.

- Tevens zal het aangaan van de samenwerking, zoals met de eigenaar (NorthWater) van de Industriewaterzuivering (IWZ) op de rwzi Garmerwolde, aandacht vragen voor hergebruik van effluent in combinatie met verdergaande effluent zuivering.
- Een aantal rwzi's is niet betrokken bij centralisatieprojecten en/of nieuwbouwprojecten. Hiervoor zal een beoordeling moeten worden gemaakt of de huidige zuiveringscapaciteit voldoende is voor de middellange termijn. We benoemen hierin specifiek de rwzi Garmerwolde vanwege de uitbreidingswijken, zoals Meerstad.
- Momenteel zien we een verhoogde inzet vanuit de Omgevingsdienst op de handhaving van bestaande milieuregels. In combinatie met de aandacht voor klimaat en verspreiding van ziekteverwekkers, verwachten wij dat deze trend zich op middellange termijn doorzet naar de ontwikkeling van normeringen voor o.a. lachgas, methaan en aerosolen. Ook kan het leiden tot aanscherping van bestaande normen op het gebied van geluid en geur. Onzekerheid in de lineaire extrapolatie van deze trend is de komst van de omgevingswet.

Thema Slib verwerken

Rondom de verwerking van slib zijn voor diverse aspecten (nieuwe) beoordelingen aan de orde waaruit bestuurlijke keuzes voortvloeien:

- Op grond van Stowa onderzoek zal een nadere beoordeling zowel technologisch als bedrijfseconomisch plaatsvinden of het proces 'Thermilly' voordelen biedt voor het verminderen van slib,.
- We gaan beoordelen of lokaal (per rwzi) het slibvolume verlaagd kan worden. Voordeel hiervan is minder (vrachtwagen) transport bewegingen naar de centrale slibverwerking.
- In samenwerking met andere waterschappen beoordelen we of terugwinning van alginaat (biologische lijmstof) uit de Nereda slibkorrel economische voordelen oplevert. Het terugwinnen van fosfaat maakt onderdeel uit van de aanbesteding 'slibeindverwerking'.
- Tot nog toe is biogas steeds gebruikt voor energieopwekking en verwarming met de WKK installatie. De WKK installatie is technisch en economisch nagenoeg afgeschreven. Er zijn voordeliger (milieutechnische en bedrijfseconomische) toepassingen van biogas. Zoals bij slibdroging, in plaats van aardgas en (vracht) autobrandstof of uitwisselen met de industrie in de Eemdelta.

Programma Bestuur en Organisatie

Thema Organisatie en ondersteuning

Voor elke organisatie is het nodig om te weten waar het eigen bestaansrecht ligt, waar de organisatie naar toe beweegt en hoe we koers vasthouden.

Het waterschap kent op allerlei niveaus en in allerlei processen ambities, doelstellingen en richtingen. Het is de kunst daarin genoeg samenhang aan te brengen. Als dat goed lukt, wordt gemakkelijker duidelijk waar afwegingen, volgordes en keuzes op gebaseerd worden. Voor de komende tijd vragen we uw bestuurlijke aandacht voor de volgende aspecten:

- Eén van de belangrijkste sleutelfactoren is informatie. In het informatiebeleidsplan dat in het voorjaar 2018 in het DB is behandeld wordt informatie na mens, natuur en kapitaalgoederen al benoemd als de vierde productiefactor. Informatie is van levensbelang in onze contacten met inwoners en partners: we krijgen, delen en verwerken op allerlei niveaus in toenemende mate informatie. De digitale transformatie gaat veel vragen van de organisatie en bestaat zeker niet alleen uit IT oplossingen en informatieveiligheidsaspecten: het gaat om het anders inrichten van processen, werkwijzen, samenwerkingsvormen (over de grenzen van teams heen) en het anders gebruiken van onze kennis en expertise. De ambitie ligt in het daadwerkelijk handen en voeten geven aan de uitwerking van deze vierde productiefactor als levensader van de moderne overheidsorganisatie. Dat voornemen is er; er werd immers al eerder bestuurlijke richting in het programma Dienstverlening vastgesteld. Nu komt het aan op de juiste aandacht en slagkracht om de verdere ambitie tot digitalisering te realiseren.
- De organisatie herbergt een enorme hoeveelheid kennis, ervaring, deskundigheid en professionaliteit op het eigen vakgebied. De ontwikkelingen om ons heen zorgen ervoor dat we steeds meer, vaker en sneller onze partners nodig hebben om ons werk goed te blijven doen. De omgeving om ons heen verandert snel. We moeten daarop voorbereid blijven en ons vooral de vraag blijven stellen of we al onze taken zelfstandig kunnen blijven uitvoeren. Ons werkgeverschap moet bijdragen aan het enerzijds vasthouden van kennis en ervaring en anderzijds voldoende ontwikkelmogelijkheden en perspectief geven aan onze medewerkers. Zijn we klaar om écht open te staan voor andere belangen dan die van het waterschap en daarin, waar dat kan, de samenwerking te zoeken? Dát gesprek wordt binnen het waterschap en met onze partners nog niet op alle niveaus gevoerd. Daar aan beginnen is een goede start om de open houding die benoemd is in het bestuursakkoord vorm te geven.

- Met al onze kennis en kunde zijn we geneigd vooral naar onze eigen kerntaken te kijken en wat daarin moet gebeuren. Het waterschap blijft met die houding intern gericht terwijl de focus steeds meer op de omgeving komt te liggen. In die omgeving willen we een win-win situatie realiseren waarin we halen, brengen, leveren en delen. De ambitie ligt in de kanteling naar een netwerkorganisatie. Dat vraagt een andere houding, gedrag en competenties van medewerkers, zodat het menselijk kapitaal de kwaliteit van ons werk kan vergroten. In de manier van werken zien we meerwaarde in integraliteit en zou er dus geïnvesteerd moeten worden in het loskomen van 'eilanden' en het werken over teamgrenzen heen.
- Het is geen tweede natuur binnen het waterschap om ons als een zelfbewuste dienstverlener te zien. Alles wat we doen, is immers in de basis 'dienstverlening'. De concrete vraag in deze kaderbrief is óf en hoe het bestuur 'dienstverlening' het leidend principe van de inrichting van de organisatie wil laten zijn.

Als het waterschap van een meer op zichzelf gerichte (en tegelijkertijd ook zeer deskundige en professionele) organisatie naar een netwerkorganisatie kantelt, zijn daar veel faciliteiten voor nodig om die lerende organisatie te kunnen zijn. De vraag die we met het bestuur willen beantwoorden is in hoeverre het bestuur bereid is om te investeren in de moderne overheid als zelfbewuste dienstverlener.

Algemeen Thema

Thema Duurzaamheid, energie en innovatie

In dit thema zetten we in op meebouwen aan landelijke ambities naar klimaatneutraliteit en een circulaire economie. We willen kansen ontdekken en invullen in brede samenwerkingen, innovaties en kosteneffectieve investeringen. We zien dat de grote transities een steeds groter aandeel krijgen in ons werk. We zien de volgende ontwikkelingen:

- Noorderzijlvest is de partner in de Regionale EnergieStrategie (RES). Op veel vlakken moet worden bepaald hoe moeilijk of hoe makkelijk het oogsten van warmte, elektriciteit of gas vanaf onze assets wordt voor derden.
- Tegelijkertijd kunnen wij echte circulariteit alleen vormgeven mét partners. De vraag is hoe ver we daarin gaan en hoe snel we de mogelijkheden benutten. Voorbeelden: chemicaliën en hulpstoffen in het zuiveringsproces, afvalstromen uit onze beheertaken.

- In de toekomst krijgen we te maken krijgen met andere risicoprofielen. Innovatieve duurzame concepten en maatregelen hebben geen uitontwikkelde normen en langjarige ervaringen. Dit betekent dat we moeten afwegen om weloverwogen en verantwoorde risico's te nemen.
- Energiezorg en de energie-inkoopstrategie vragen meer aandacht. Waar verbruiken we wat en kan dat anders, slimmer, minder? Door anders te opereren op de energiemarkt kunnen we eenvoudiger de eigen opwekcapaciteit koppelen aan eigen verbruik. En krijgen we meer regie op wat we zelf, als eigen energieleverancier, op welk moment verbruiken (bijvoorbeeld: slim malen).
- Duurzaamheid gaat ook over mobiliteit en transport. Hoe gaan we opereren in onze mobiliteitsvraagstukken en wat vragen we van onze aannemers? We hebben als decentrale overheid een voorbeeldfunctie. Willen we uitsluitend fossielvrije brandstoffen gebruiken (onderhoud, gemalen, slibtransport, door aannemers in onze werken), alleen nog eigen elektrisch vervoer.
- Klimaatneutraal en circulair willen opereren, is best een stevige uitdaging. Hoe bereiken we dat? We stellen hiervoor 'routekaarten' op waar mogelijk met varianten. Die leggen we voor.
- Met een sterkere focus in ons werk op duurzaamheid en innovatie ontstaat een andere invulling van ons takenpakket.